



جمهوری اسلامی ایران

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت تحقیقات و فناوری

دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری

شاخص‌های ملی سلامت

با همکاری:

دفتر بهداشت و درمان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

و معاونت‌های:

سلامت، توسعه مدیریت و منابع، غذا و داروی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۱۳۸۴

شاخص های ملی سلامت / تهیه و تدوین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت تحقیقات و فناوری، دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری؛ با همکاری دفتر بهداشت و درمان سازمان مدیریت و برنامه ریزی... [و دیگران] - تهران: کلک دیرین، ۱۳۸۴، ۹۶ ص: جدول.

ISBN 964-95812-4-3

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا،
۱. بهداشت - روش های آماری. ۲. پزشکی - خدمات - کنترل کیفی. الف. ایران. وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی. دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور. دفتر بهداشت و درمان.

۶۱۰ / ۷۲

ش ۲ / ۹ / ۸۵۳ R

کتابخانه ملی ایران

۳۹۸۳۸-۸۴م

نام کتاب:

شاخص های ملی سلامت

تهیه و تدوین:

دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری

معاونت تحقیقات و فناوری

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

تهیه کنندگان:

دکتر حسین ملک افضلی / دکتر کاظم محمد / دکتر محمد زارع

دکتر علیرضا ابدی / دکتر عباس نجاری / حسین قانع / میرسجاد امیری

امور فنی: موسسه فرهنگی، هنری کلک ۸۰

ناشر: انتشارات کلک دیرین

چاپ: پیک فرهنگ

صحافی: دیدآور

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

تعداد کل صفحات: ۹۶ صفحه

تاریخ و نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۸۴

شابک: ۹۶۴-۹۵۸۱۲-۴-۳



انتشارات کلک دیرین

به نام خدا

تقدیر و تشکر

اکنون که به لطف خداوند و به یاری همکاران و با صرف زمان زیاد موفق شدیم شاخص‌هایی را که در سطح ملی کاربرد داشته و مورد درخواست بخش‌های داخلی و بین‌المللی نیز هستند، تعیین نماییم برخود واجب می‌دانم:

- از جناب آقای دکتر ملک‌افضلی، معاون محترم تحقیقات و فناوری، که علی‌رغم مشغله کاری فراوان، شخصا هدایت فنی-اداری بیش‌تر جلسه‌های کمیته ستادی-مشورتی را برعهده داشتند، تشکر و قدردانی نمایم.
- از تمامی اعضای محترم کمیته بررسی و تدوین شاخص‌ها و مشاوران که با احساس مسئولیت و حساسیت زیاد تلاش نمودند تا شاخص‌های مورد نظر بدون اشکال تهیه شوند، سپاسگزاری نمایم.
- از مسؤولان محترم سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور که بانی و سفارش‌دهنده این امر بودند سپاسگزاری کنم.
- از معاونان محترم وزارت متبوع و کارشناسان ساعی ایشان به خاطر همکاری خوب آنان تشکر کنم.
- و نهایتاً از تمامی کسانی که به طور مستقیم و غیرمستقیم در این امر خطیر ما را یاری نمودند قدردانی نمایم.

مجموعه حاضر ایستا نبوده، بلکه پویا و قابل تغییر است و در آینده با همکاری دیگر اندیشمندان می‌توان آن را کامل‌تر نمود.

در این راستا دست همه صاحب‌نظران را برای همکاری می‌فشاریم. امیدوارم مجموعه حاضر با تمام کاستی‌های خود مورد استفاده کاربران و علاقمندان قرار گیرد و آغازی باشد برای کسانی که تمایل دارند در این مسیر مهم و ارزشمند گام بردارند

دکتر محمد زازع

مدیر کل دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری

نمایه کتاب

پیش‌گفتار.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
تعریف و طبقه‌بندی شاخص‌ها.....	۱۸
مطالعات انجام شده در زمینه شاخص‌های سلامت.....	۱۹
الف: داخل کشور	
ب: سایر کشورها	
روش انجام مطالعه.....	۲۱
معرفی شاخص‌ها بر حسب موضوع.....	۲۹-۹۶
جمعیت (A).....	۲۹
A1: شاخص‌های جمعیتی	
مرگ‌ومیر (B).....	۳۱
B1: میزان‌های مرگ‌ومیر	
B2: توزیع علل مرگ‌ومیر	
مدیریت خدمات و مراقبت‌های بهداشتی (C).....	۳۳
C1: مدیریت خدمات بهداشتی	
C2: پوشش و دسترسی به خدمات و مراقبت‌ها	
C3: خدمات مشاوره‌ای و آموزشی	
تنظیم خانواده (D).....	۳۷
D1: استفاده از روش‌ها و وسایل پیش‌گیری	
D2: برنامه‌های آموزشی تنظیم خانواده	
D3: قوانین، سیاست‌ها و استانداردها	
D4: مدیریت تنظیم خانواده	
D5: سایر	
مراقبت مادران (E).....	۴۳
E1: زایمان	
E2: مراقبت بارداری	

- ۴۵..... مراقبت کودکان (F)
- F1: تغذیه با شیر مادر
- F2: قد و وزن
- F3: خدمات و مراقبت‌های کودکان
- ۴۸..... واکسیناسیون (G)
- G1: پوشش انواع واکسیناسیون
- ۴۹..... تغذیه (H)
- H1: خدمات و مراقبت‌ها
- ۵۰..... منابع بهسازی شده (I)
- I1: آب
- I2: منابع بهسازی شده
- I3: توالی بهداشتی
- I4: فاضلاب بهداشتی
- I5: اماکن بهسازی شده
- ۵۵..... بهداشت حرفه ای (J)
- J1: نظارت و ارزیابی بر مراکز و کارگاه‌ها
- J2: کارکنان کارگاه‌ها
- ۵۷..... ابتلا به بیماری‌ها (K)
- K1: بیماری‌های غیرواگیر
- K2: بیماری‌های واگیر
- ۶۲..... خدمات درمانی (L)
- L1: مدیریت و خدمات درمانی
- L2: اورژانس
- L3: شاخص‌های اقامت و تخت بیمارستانی
- ۶۵..... غذا و دارو (M)
- M1: مصرف منطقی دارو
- M2: در دسترس بودن دارو
- M3: قابلیت تهیه داروها برای آحاد مردم
- M4: کیفیت دارو
- M5: ایمنی مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی
- M6: کیفیت مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی
- M7: مدیریت ایمنی و کیفیت مواد خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی

منابع فیزیکی (N) ۷۲

N1: مراکز بهداشتی و درمانی، پایگاه‌ها و خانه بهداشت

N2: مراکز مشاوره‌ای و توانبخشی

N3: بیمارستان

N4: داروخانه‌ها

N5: رادیولوژی، پرتونگاری و آزمایشگاه

N6: مراکز امدادی و اورژانس

N7: واحدهای واگذار شده

N8: سایر واحدها

منابع انسانی (O) ۸۱

O1: کادر پرستاری، مامائی و پیراپزشک

O2: پزشک، دندانپزشک، رادیولوژیست، علوم آزمایشگاهی و داروساز

O3: فارغ التحصیلان

منابع مالی (P) ۸۴

P1: اعتبارات

P2: هزینه‌ها

P3: درآمدها

P4: بیمه

P5: مدیریت منابع مالی

شاخص‌های مرکب (Q) ۹۱

Q1: توسعه انسانی و عدالت

Q2: مدیریت و نظام سلامت

Q3: شاخص‌های سلامت

اقتصادی و اجتماعی (R) ۹۴

R1: اقتصادی

R2: اجتماعی

منابع ۹۶

پیش‌گفتار

امروزه، نظام‌های اطلاعاتی در سازمان‌ها و مراکز به عنوان اعضای حسی مدیریت عمل می‌کنند و سازمان را در ترسیم نمای فعلی و دورنمای راهبردی کمک می‌نمایند لذا یک نظام اطلاعاتی مناسب می‌تواند شواهد لازم را برای تصمیم‌گیری و عملکرد مدیریت سازمان فراهم آورد.

حاصل یک نظام اطلاعاتی مطلوب، شاخص‌هایی هستند که هم می‌توانند پایه و اساس تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی قرار گیرند و هم قادرند عملکردها را در حوزه‌های مختلف مدیریتی، جغرافیایی، سنجش و ارزیابی نمایند.

شاخص‌ها، اگرچه ریشه در اقلام آماری دارند، لیکن خود ابزاری هستند که می‌توانند داده‌های خام را به اطلاعات مفید تبدیل نمایند و با توانایی خود زمینه را برای مقایسه خدمات ارایه شده و امکانات مختلف هموار کنند.

درحقیقت شاخص‌ها باعث استانداردشدن مواردی نظیر جمعیت یا زیرگروه‌های آن می‌شوند. بدین ترتیب نظام اطلاعات و شاخص‌های مربوطه از اهمیت و ویژگی خاصی برخوردارند و تمامی تصمیم‌گیرندگان و برنامه‌ریزان بنوعی به آن‌ها نیازمندند.

لذا با توجه به ضرورت امر و تقاضا و سفارش سازمان‌های بین‌المللی و داخلی، بویژه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، این معاونت تصمیم گرفت که نسبت به جمع‌آوری و تعیین فهرست شاخص‌های ملی در این مرحله اقدام نماید.

فعالیت در این زمینه از سال ۱۳۸۱ با همکاری تمامی صاحبان فرایند و تولیدکنندگان شاخص‌های مورد نظر شروع شد و خدا را شاکریم که هم‌اکنون کار به پایان رسیده و شاخص‌های ملی سلامت در این مجموعه تهیه، تدوین و فهرست شده است.

امیدوارم مجموعه حاضر مورد استفاده تمامی کاربران قرار گرفته و آنان را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی کمک نماید.

نکته مهم و پایانی این‌که این شاخص‌ها ثابت نبوده، بلکه پویا هستند. بنابراین با توجه به شرایط زمانی در نظام سلامت کشور قابل تغییر هستند. قطعاً دیدگاه مفید صاحب‌نظران و خرد جمعی در پویایی و تکامل آن موثر خواهد بود. ان‌شاء‌الله...

دکتر حسین ملک‌افضلی

معاون تحقیقات و فناوری

مقدمه

امروزه، مدیریت از ارکان اصلی رشد و تعالی سازمان‌ها به شمار می‌رود و هرگونه ضعف و نقصان در این رکن پیامدهای زیانباری برای آن مجموعه به همراه خواهد داشت. همچنین توجه به سه وظیفه اصلی مدیریت که سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری است، نشانه اهمیت جایگاه این موضوع می‌باشد. تحقق این سه وظیفه در صورت وجود اطلاعات میسر می‌شود و وجود اطلاعات دقیق و صحیح در راهیابی سازمان بسیار موثر می‌باشد. این امر در بخش بهداشت و درمان، به دلیل وظیفه پاسخگویی به نیازها و تقاضاهای بهداشت و درمان افراد جامعه که با سلامت آن‌ها سروکار خواهد داشت، از اهمیت بیش‌تری برخوردار است. لذا طراحی و پیاده‌سازی نظام اطلاعات کارآ و کارآمد از اولویت‌های این بخش می‌باشد. در این بخش ضرورت تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد، برای کاهش آلام، رنج‌ها و دردهای مردم در مقایسه با سایر بخش‌ها از اولویت ویژه‌ای برخوردار است.

از یک سو، به منظور برنامه‌ریزی برای بهداشت و درمان در سطح ملی، ارزیابی عملکرد گذشته و مقایسه با وضع کنونی، ارزیابی اهداف برنامه‌های توسعه، مقایسه میان عملکرد واحدهای مختلف و ... نیازمند تعیین شاخص‌ها در بخش‌های مختلف هستیم و از سوی دیگر، مقایسه عملکرد کشورمان در بخش بهداشت و درمان با سایر کشورها از طرف سازمان‌های بین‌المللی ضرورت پذیرش برخی شاخص‌های بین‌المللی و تولید اطلاعات آن‌ها را اجتناب ناپذیر نموده است.

به منظور پاسخ‌گویی به این نیاز، برنامه ساماندهی و تدوین شاخص‌های ملی سلامت در دستورکار دفتر توسعه و هماهنگی نظام آماری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی (تحت نظارت معاونت تحقیقات و فناوری) قرار گرفت.

بنابر ضرورت امر، کمیته‌ای مرکب از کارشناسان ستادی و کارشناسان واحدهای مختلف تشکیل و طی جلسات کارشناسی و انجام بحث‌های گروهی متعدد، جمع‌بندی لازم از شاخص‌های مورد نیاز بخش‌های داخلی، اعم از درون وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی و سایر سازمان‌های داخلی همچون مرکز آمار ایران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و همچنین شاخص‌های مورد نیاز در سطح بین‌المللی از سوی سازمان‌های مختلف صورت پذیرفت. در این برنامه ضمن تعیین شاخص، تعریف شاخص، فرمول، نحوه جمع‌آوری و محاسبه شاخص‌ها، دوره زمانی تولید و ... مورد بررسی قرار گرفت.

قابل ذکر است که شاخص‌های تهیه شده پویا بوده، قابلیت تغییر و به عبارتی کم و یا زیاد شدن را در هر زمان و برحسب نیاز دارند. سازمان‌های درخواست‌کننده (که در فهرست شاخص‌ها آورده شده‌اند) عبارتند از مجموعه واحدهای وزارت متبوع، سازمان مدیریت، مرکز آمار ایران و ... که از شاخص‌ها به عنوان یکی از ابزارهای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی استفاده کرده و بر حسب ضرورت شاخص‌هایی را اعلام نموده‌اند که طی جلسات متعدد و پس از بحث و بررسی و با حضور نمایندگان آن‌ها تعدادی از شاخص‌های اعلام‌شده که خصوصیت لازم را داشته‌اند مورد تأیید قرار گرفته و پذیرفته شده‌اند.